

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Är bildspråket ett språk som vi alla kan förstå?

Bildspråklig kompetens i två gymnasieklasser på estetiska programmet

Yana Westberg

LAU690

Handledare: Jan Eriksson

Examinator: Tobias Pettersson

Rapportnummer: HT07-1190-09

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Är bildspråket ett språk som vi alla kan förstå? Bildspråklig kompetens i två gymnasieklasser på estetiska programmet

Författare: Yana Westberg

Termin och år: HT 2007

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Jan Eriksson

Examinator: Tobias Pettersson

Rapportnummer: HT07-1190-09

Nyckelord: Bildspråk, bildspråkkommunikation, bild, kultur

Syfte:

Syftet är att undersöka och jämföra elevernas bildspråkliga kompetenser i två gymnasieklasser på estetiska programmet.

Huvudfråga

Kan eleverna tolka bilder från olika kulturer och olika epoker ?

Metod och material

Frågeundersökning. Undersökningen använder enkät som metod eftersom målet för forskningen kräver kvantitativ information.

Resultat

Jag har kommit fram till att eleverna kan tolka bilder från olika kulturer och olika epoker. Bildspråket är ett universalspråk som är också kulturellt påverkat. Bildspråket som dom andra språken utvecklas, förändras och ”dör”. Masskulturen som präglar vår moderna värld skapar sina symboler, koder och traditioner. För ungdomar är lätt att ”läsa” detta språk. Men koder och symboler som är typiska för en viss kultur är svårtolkade för dem. Slutsatsen är att bildspråket har en stor roll i vårt samhälle och vi måste utveckla elevens förmåga att tolka bilder genom att fördjupa deras kunskap av olika kultur. Kontentan av slutsatsen blir därför at vi kan använda bildspråket i vår mångkulturella skola som en grund för kulturell byggnad. Genom att se bildspråkets potential kan skolan på bästa möjliga sätt hjälpa eleverna att utveckla sin kreativitet och att lära de att använda detta språk i deras skapande arbete.

Betydelse för läraryrket

Att möta en kultur betyder att uppfinna en helt ny värld. Läraren kan visa vägen till den ny värld och att använda elevernas bildspråkliga kompetens som en grund i sitt arbete. I mötet med dem som är annorlunda, det som representerar skillnad, formas och omskapas vissa aspekter av vår egen identitet och tillhörighet. Skolan kan vara en plattform där ungdomar från olika kulturer och social bakgrund kan möta varandra och kan erhålla en större respekt inför varandras olikheter. Målet med den pilotstudien är att få en djupare kunskap om bildspråkliga kompetenser som har eleverna i gymnasieskolans estetiska program.

Förord

Jag heter Yana Westberg och har läst *Bild och formgivning* inom korta lärarprogrammet. Konst har alltid varit del av mitt liv och att förstå bildspråket är naturligt för mig. Jag använder detta språk i mitt arbete när jag målar eller tecknar för att beskriva mina drömmar, mina tankar, min hopp. Bildspråket är ett språk som jag ”talar” bra.

I den studien vill jag undersöka hur kulturell bakgrund och tillhörighet påverkar bildspråkets kompetens. Jag vill lära mig mer om ungdomarnas förmåga att tolka bilder och hur jag kan använda detta i mitt arbete som lärare.

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Jan Eriksson för stöd, förståelse och vägledning genom arbetets gång. Jag vill också tacka till pedagogerna Anita Von Polar och Dan Åkerlund samt eleverna från deras klasser, som jag baserat undersökningen på. Utan deras medverkan hade jag aldrig kunnat genomföra mitt arbete.

En önskan är att uppsatsen kan bidra till en fördjupad diskussion om bildspråket och bildens betydelse i lärarens arbete.

Trevlig läsning !

Yana Westberg

Innehåll

1. Inledning	5
2. Syfte och problemformulering	5
2.1 Skolans uppdrag	6
2.2 Definition av viktiga begrepp.....	8
3. Material och metoder	8
3.1 Vetenskapligt förhållningssätt.....	8
3.2 Avgränsning	9
3.3 Urval	9
3.4 Genomförande	9
3.5 Analys av bild.....	9
3.6 Enkät	10
3.7 Varför jag har valt dessa bilder?.....	10
3.8 Enkätens innehåll.....	13
4. Teoretisk anknytning	16
4.1 Lev S. Vygotskij och den kulturhistoriska skolan.....	16
5. Är bilder språk?.....	17
5.1 Bild som kommunikation.....	17
5.2 De första tecknen	16
5.3 Symboler och alfabetet	17
5.4 Vårt alfabet.....	19
5.5 Vad är en ikon eller en ikon eller en piktogram?	21
5.6 Vad är en kod?.....	21
5.7 Vad är det verbala tecken?	21
6. Bildspråket	22
6.1 Bildspråklig medvetenhet	23
6.2 Vad kännetecknar vår postmoderna samhälle? Massbilden	25
6.3 Språket: kultur, genetik eller både delarna.....	26
7. Resultatredovisning	26
7.1 Resultat efter enkäten i Ale gymnasiet	27
7.2 Resultat efter enkäten i Polhemsgymnasiet.....	28
7.3 Sammanfattning.....	29
8. Diskussion	33
8.1 Diskussion av resultatet	33
8.2 Kommentarer och reflektion	34
Bilaga :Bildlista, Resultat efter enkäten	36
Referenser och referenslista.....	40

1. Inledning

Många pedagogiska forskare betonar vikten av att tänka på de praktiska resultaten av forskningen. Mitt examensarbete handlar om ungdomarnas bildspråkliga kompetens, kulturell bakgrund och tillhörighet.

Vår värld globaliseras och omvärlden kommer närmare. Idag talar vi om olika mångkulturella samhällen som bygger dagens samhälle. Det lokala står nuförtiden under större inflytande av det globala och tvärtom. Att vara ung i dagens Sverige innebär bland annat att vara påverkad av massmedier och globalisering. De rumsliga avstånden för kommunikationen och kontakt får allt mindre betydelse (Herlitz, 2003: 45).

Att ”hitta sig själva” i det senmoderna samhället är svårt för varje tonåring. Identitet består av många bilder. På väg mot att bli vuxen ska yttre intryck brytas mot inre upplevelser och nya identiteter skapas och prövas. Dagens ungdomar måste orientera sig i en tid som förändras snabbare än för tidigare generationer. Ett sådant samhälle kan bli svåröverskådligt och svårtolkat för dem. Det senmoderna samhället kännetecknas av ett konstant flöde av information, kunskap och kulturella koder som tar former av allt mer globaliserade och komplexa nätverk och till dessa kommunikationsnät ingår bildspråket.

Bildspråket, eller det visuella språket är lika viktigt del av våra kommunikationsförmåga som talspråket, skriftspråket och kroppsspråket. Att teckna och måla är lika naturligt för barnet som att tala och berätta. Barnet tolkar hela tiden sina egna bilder. Det betyder att barnet lärt sig vissa bildkoder och att tolka olika tecken. Jag tror det i en hög grad finns ett universellt bildspråk som vi alla kan förstå. Kanske en del av detta språk behåller bilder som är förtydliga för en kultur, någon slags *dialekt*. Men om vi vet att bildspråket är universellt så kan vi använda detta språk i vårt arbete i dagens mångkulturella skola. Kulturutvecklingen är något som äger rum i dialog med andra människor. ”När unga av olika raser, religioner och med skilda vanor blandas i skolan skapas en ny och öppnare miljö för alla. Gemensamma ämnen innebär att alla vänjer sig vid ett gemensamt perspektiv och en vidare horisont än den som är synlig för medlemmarna i en isolerad grupp” (Dewey, 1999:57).

Våra postmoderna tider kännetecknas av historiens snårskog av olika händelser, kulturella koder, trosföreställningar, idéer, traditioner osv. Att människan har förmåga att ändra grundläggande synsätt även i stora frågor visar att förändringarna rör sig om kulturella mönster. I mitt examensarbete gör jag ett försök att hitta vägen till dessa kulturella förändringar. Kan bildspråket vara en sådan väg?

2. Syfte och problemformulering

Syftet är att undersöka och jämföra elevernas bildspråkliga kompetens i två gymnasieklasser på estetiska programmet. Genom undersökningen får vi en djupare kunskap om bildspråkliga kompetenser som eleverna i gymnasieskolans estetiska program har.

De teoretiska grundfrågorna är:

- Kan eleverna tolka bilder från olika epoker och från olika kulturer?
- Är bildspråket ett universellt språk?
- Hur förhåller sig bildspråkliga kompetenser till kulturtillhörighet?

2.1 Skolans uppdrag

Skolreformerna som kom under 1900-talet var följde av en ökad decentralisering av skolväsendet. Decentraliseringen underlättar utvecklingen mot ”en skola för alla”, en skola där alla elever, oavsett bakgrund, förmåga, etnicitet etc. är välkomna och kan få sin undervisning. En skola för alla är en skola där man accepterar olikheter och där man ser olikheter som tillgång. Läroplanen grundas på samhällets värdegrund och betonar att vi lever i en tid av stora förändringar som berör hela världen. Skolan kan hjälpa unga människor att hantera den komplexitet som finns i vårt samhälle.

Eleverna skall också kunna orientera sig i en komplex verklighet med stort informationsflöde och snabb förändring (Skolans uppdrag, 1994:11).

Skolans uppgift är att överföra ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa och att förbereda eleverna för att leva och verka i ett framtida samhälle. Läroplanen ger uttryck för internationalisering, växande rörlighet över nationsgränser och kultur mångfald.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människornas förmåga att leva med och inte de värden som ligger i en kulturell mångfald (Skolans uppdrag, 1994:12).

Utvecklingen inom design, form och färger har starkt bidragit till utvecklingen av det moderna samhället. Konst är en viktig del av vår kultur. Sverige i hög grad nu har ett mångkulturellt samhälle och konst och estetiska praktiker har kraft för att engagera hela människan. Estetiska programmet är ett nationellt program. På estetiska programmet vidgar eleverna sina kunskaper om människans olika kulturer, konst idéer, tekniker, lär de sig också att reflektera över dessa samband.

Estetiska programmet syftar till att ge grundläggande kunskaper inom kultur och estetik samt ge möjlighet att allsidigt utveckla förmågan till skapande, inlevelse och uttryck. Programmet syftar vidare till att ge eleverna vana vid att möta, uppleva och analysera uttryck inom olika konstarter samt till att förbereda för fortsatta studier och för lärande i arbetslivet inom såväl estetiska som andra verksamhetsområden (www.skolverket.com).

2.2 Definition av viktiga begrepp

Bild: Med bild menas alla konstbilder, massbilder, symboler, bokstäver, ikon, logogram, piktogram, olika koder. I min studie av bildspråkliga kompetens utgår jag från semiotikens definition av bild som betydelse – bildning - tecken.

Bildsemiotik, är en gren av semiotiken, den teckenvetenskap som undersöker villkoren för kommunikation och mänsklig produktion av tecken i vidaste mening. Bildsemiotiken räknas som ett av de viktigaste instrumenten för undersökning av konst- och massbilder (Nationalencyklopedin).

Bildspråk: Jag skiljer inte på konstspråk och bildspråk i detta examensarbete, trots att det finns skillnader. Mitt mål är att bevisa att bildspråket är ”dörren” till de andra språken. Därför jag talar inte om bildspråket som en redskap som vi kan använda i skolan men som ett system som ger oss möjligheter att bygga en bro mellan olika kulturer.

Bildspråkskommunikation: Menas mänsklig förmåga att tolka det som bilden representerar eller tolkning av bildens innehåll och uttryck. En bild innehåller ett logiskt strukturerad system där varje element har en enskild betydelse och betydelse inom bildens helhet och det är odelbart. Genom kunskap om bilden och bildens struktur utvecklas en förmåga ”... att analysera och samtala om bilder för förståelse av bilden bär betydelser, skapar mening och har ett innehåll utöver det föreställande...”(www.skolverket.com).

Kultur: Med ordet kultur menar jag kulturtillhörighet inte religiös tillhörighet. Varje kultur påverkar sina medlemmar till att reagera efter vissa mönster. Kulturmötesfrågorna under senare år kommit att fokusera på europafrågor, men också på kulturmöten som inte bär på etniska förtecken (Herlitz, 2007:7).

3. Material och metoder

I det här kapitlet redovisas det material och de metoder som har använts i den empiriska undersökningen. Valet av metod är ett av de viktigaste besluten man har att fatta inom ramen för en undersökning. Genom jämförelser får man möjlighet att dra systematiskt grundade slutsatser om sitt forskningsproblem (May, 2001:141).

3.1 Vetenskapligt förhållningssätt

Syftet med enkäten är att analysera svarsmönster och relationer mellan de olika variabler som frågorna representera, mellan bildspråklig kompetens och kulturell bakgrund och tillhörighet. Denna analysform handlar om att upptäcka i vilken utsträckning som en viss variabel är påverkad av en annan. Man talar om beroende respektive oberoende variabel. Ett beroende

variabel ”förklaras” med hänvisning till den påverkade som utövas av en oberoende variabel (May, 2001:137). Enkäten ger möjlighet för mer preciserade och detaljerade frågor medan en samtalsintervju ofta bygger på mer ostrukturerade frågor.

3.2 Avgränsning

Undersökningen är avgränsad till bildspråkliga kompetensen i arbetet på gymnasieskolans estetiska program.

3.3 Urval

I undersökningen observerades två klasser från skilda gymnasiet skolor i sin arbetsmiljö, klassrummet. Skolorna valdes inte slumpmässig men efter deras program. På Ale gymnasium läser många elever med olika etniska bakgrunder och kulturer och jag tror att man kan göra en bra undersökning där. Min praktik var på Polhem gymnasium och jag kände mig ”välkommen” för att göra min undersökning där.

3.4 Genomförande

Enkäten fyllde i 16 elever från Ale gymnasium – Nödinge, som går i 2:an och läser *Bild och formgivning*, och 30 elever från Polhem gymnasium – Göteborg, som går i 1:an och läser *Industriell design*. Det skulle varit intressant om man kunde undersöka elever med olika etniska bakgrunder och olika kulturella tillhörigheter. Före enkäten fick eleverna information om enkätens syfte. Alla elever fyllde i enkäten frivilligt.

3.5 Analys av bild

För att analysera en bild kan man dela upp det i tre olika delar för att underlätta arbetet. De här punkterna kan man se som stödpunkter och de strukturerar analysen på ett överskådligt sätt.

- Vem är sändaren?
Vem är det som står bakom bildens meddelande och föreställningar?
- Beskriv och analysera bilden.
Det här varierar på många olika sätt och man måste titta på helheten. En viktig del är att bilden analyseras på dessa två nivåer:
denotativa nivå - vad är det som skildras i bilden? Titta t.ex. på vilken tid, miljö och vilka personer finns med på bilden?
konnotativa nivå - hur gestaltas det? Är bilden informativ, berättande eller av estetisk karaktär? Vilka egenskaper dominerar? Hur är den uppbyggd? Komposition, ljus, färger, stämning eller annat som påverkar. Hur styr den tolkningen av bilden? Vilka attityder och

värderingar döljer sig bakom bilden? Vad framhävs som positivt eller negativt? Hur bör man vara eller se ut enligt bilden?

- Vem är målgruppen?

Kan någon speciell målgrupp identifiera sig med bilden?

(<http://www.kgy.molndal.se/kurser/estet/bildanalys.htm>)

3.6 Enkät

Enkäten innehåller 16 bilder från olika epoker och från olika kulturer. Eleverna svarar på frågan ”vad föreställer bilderna” och kan välja mellan tre olika alternativ som är associativ byggnad. Det finns fyra frågor som är kutat till elevernas bakgrund och kulturell tillhörighet. Enkätmetoden som jag använder fokuseras på elevernas tankar och åsikter om olika frågor och deras kultur tillhörighet. Jag vill påpeka att undersökningen inte är fokuserad på elevernas olika kulturtillhörighet. Målet med undersökningen är att kontrollera elevernas förmåga att tolka bilder från olika kulturer inte att undersöka hur en etnisk grupp eller kultur tolka dessa bilder utifrån sin religiös och kulturell tillhörighet.

3.7 Varför jag har valt dessa bilder?

Att skapa en enkät med bilder från olika epoker och från hela världen är inte lätt. Enkäten fokuserar på bild som kommunikation och elevernas bildspråkliga förmåga. Genom enkäten ville jag undersöka hur elevernas bildspråkliga kompetens fungerar och i vilken grad dessa kompetensen är kultur påverkade. Jag har valt 16 bilder från olika kulturer och från olika epoker. Eftersom enkäten handlade om bildspråket och alla elever gick på Estetiska programmet ville jag inte använda bilder som är väl kända. Därför i hela enkäten finns bara en allmän känd bild – ”Venus av Wallendorf”. Eleverna skulle välja mellan tre alternativ men att skapa dessa alternativ var också svårt. Om jag använde associationer, så blev det en risk att alla associationer skulle följa samma tanke. ”En association som binder ordet med betydelsen, kan stärkas eller försvagas och den kan berikas och bekräftas genom en mängd nya förbindelser till andra objekt av samma sort, eller den kan omvänt brytas ner...” (Vygotskij, 1978:66).

Skulle frågorna om elevernas kulturtillhörighet vara känsliga för en del elever? Hur skulle dessa frågor påverka elevernas attityd till hela enkäten? Hur många bilder räcker för en sådan undersökning? I den första varianten av enkäten valde jag 60 bilder och reducerade dem till 16. Ett av mina argument var att eleverna skulle vara trötta och ointresserade om bilderna var för många och skulle börja svara automatiskt.

Enkäten innehåller två bilder med primitiv konst, en från Europa ”Venus av Wallendorf” och en från Afrika -” Kungen av kriget”.¹ ”Venus av Wallendorf”, är en av dem mest berömda världens konstverk Hennes ålder tros vara mellan 30 000 och 25 000 år, huggen i sten. Denna staty, och de andra av liknande slag som man har hittat i området mellan södra Ryssland och Frankrike, kan

¹ Bilaga 1

verka primitiv, men den abstrakt geometriska designen är redan så fulländad, att det måste fastslås att dessa föremål kommer från en lång tradition av hantverkare (www.wikipedia.org). I Afrika finns åtminstone tiotusentals olika folkgrupp och alla har de religiösa, kulturella och sociala konventioner som är distinkta från sina grannars (www.wikipedia.org). Jag har valt dessa bilder därför att å ena sidan uppfattas bildobjekten för vad de är och å andra sidan förhåller sig de till primitiva tankar och idéer.

Kina har en mycket lång och stark konsttradition, vilken på grund av de geografiska betingelserna varit relativt opåverkad utifrån och som därför kontinuerligt kunnat utveckla en enastående särprägel bland världens högkulturer (Nationalencyklopedin). Konturteckningen är en mycket populär teknik som utvecklas inom kinesiska konsten. I enkäten användas tre bilder från Kina som presenterar kinesiska tecken för svamp, sjögräs och ris. Konturen är gränsen mellan figur och grund och mellan objekt och rum. När man ser sig omkring fångas blicken främst av konturer och konturlinjer, deras granskningar och överlappningar. Hur oerhört viktiga konturerna är ser man i det att enbart en enkel linje omedelbart kan få oss associera till ett visst objekt. Vissa varumärken och produkter har lyckats förankra sig så intensivt vårt formmedvetande att de utan ansträngning går att identifiera enbart genom sina konturer (Stoklossa, 2006:142).

”Tetraevangelia of Ivan Alexander” är en slavisk bok från 1400- talet. Boken har 336 illustration. Den illustration som användes i enkäten presenterar tsar Ivan Alexander och hans familj. Boken tillhör till British Museums kollektion efter 1917 (<http://encyclopedia.thefreedictionary.com/>). Det finns en ”intimt” sammanhang mellan text och bild. Därför är intressant att undersökas elevernas förmåga att ”läsa” en gammal illustration.

Redan vid 26 års ansåg den italienske konstnären Raphael jämbördig med den store Michelangelo. Bilden ”Gud skapar jorden” var, tillsammans med flera andra beställd till ett rum i Vatikanen. Guds klassiska pose med utsträcka armar, iklädd en böjande, röd mantel, är typisk för Raphaels stil. Ett lejon är placerat närmast Gud, vilket befäster dess ställning som djurens konung (Berättelser ur Gamla testamentet, 2001:42). Bildelementens rumsliga placering i bilden är i själva verket helt uppenbar och ger oss möjlighet att granska hur eleverna tolkar meningssambanden mellan förgrund och bakgrund.

I enkäten användas en bild från Frantisek Kupka - ” Fuga i rött och blått ”/jag har ändrat bilds namn till ”Musik i rött och blått”. Jag tänker att eleverna inte kan förstå ordet fuga/ och en bild från Kazimir Malevitj - ”Rött och svart kors”. Dessa bilder tydliggör hur lättmanipulerad den mänskliga varseblivningen är. Genom att betigas av bestämda former, visar bilderna nyckelretningar, inlärda färgkombinationer och mönster nästintill tvingas betraktaren att associera till något som egentligen inte, eller bara indirekt, är avbildat. (Stoklossa, 2006: 91).

Frantisek Kupka är tjeckisk målare. Han förblev den abstrakta konsten trogen, men hans historiska insats blev inte känd för en större publik förrän på 1940-talet. Abstrakt konst har funnits inom ornamentiken i alla tider, men det är först kring 1910 som man i bildkonsten släpper illusionskravet. Oändliga diskussioner har förts om vem inom det internationella avantgardet som utförde den första abstrakta målningen. Kandinsky, med ”Den första abstrakta akvarellen” 1910, nämns ofta. Från Kandinsky utgick en tradition inom den abstrakta konsten där ett expressivt bildspråk utnyttjades. Både Kandinsky och Frantisek Kupka sökte uppenbara andliga världar i sitt måleri (Nationalencyklopedin).

Kazimir Malevitj är rysk målare som målade 1913 den första suprematistiska bilden, en svart kvadrat på vit botten. På utställningen "0,10" i Petrograd 1915 visade han 39 suprematistiska verk och förklarade samtidigt: "Med suprematism menar jag den rena känslans supremati i konsten". I en av sina många teoretiska traktater skriver han: "Den konstens värld som är ny, fri från föremål, ren, har blivit vår. Allt har givit sig av, bara materia återstår, av vilken ny form skall skapas"(Nationalencyklopedin).

Det är inte bara konturer, former och olika vyer av objekt som lagras i varseblivningssystemet, utan även dras storlek. Både Joan Miró("Kvinna med fågel") och Alexander Calder ("Flamingo") experimenterar med storlek och form och vi kan bli överraskade hur stor en flamingo eller en kvinna med fågel ser ut när de plötsligt står på gatan. Människan besitter en synnerligen utpräglad och vältränad känsla för personens och objekts naturliga storlek, såväl så för deras proportioner sinsementallan. Ärför blir irritationen så stor oc uppmärksamheten stiger meddsamma när storleksförhållanderna i enavbild situation inte uppfattas som „normalla“ (Stoklossa, 2006:59).

Joan Miró är en spansk konstnär. Han är född 20 april 1893 i Mont - Roig del Camp Katalonien och död 25 december 1983 i Palma de Mallorca. I mitten av 1920-talet hade han självförtroende nog att våga avbilda sina egna runda bilder av världen. Snart litade han fullt på sina drömmars bildvärld och han gav sina målningar poetiska namn såsom "Kvinna vid en sjö som blivit regnbågsskimrande av en passerande svan"(Nationalencyklopedin). Han utvecklade en helt personlig och raffinerad abstrakt stil. "Kvinna med fågel" visar hans intresse till starka färger och former.

Alexander Calder är en amerikansk konstnär. Han är född 22 juli 1898 och död 11 november 1976. Han är en amerikans konstnär, även känd som Sandy Calder. Han är mest känd för sina mobiler. Förutom mobiler och stabila skulpturer har han gjort målningar, litografier, tapeter och designat mattor. Vid slutet av 1931 hade han snabbt gått över till mer avancerade skulpturer som fick sin rörelse från luftströmmarna i rummet och de riktiga "mobilerna" var födda. Vid ungefär samma tid experimenterade Calder med självstödjande, statiska abstrakta skulpturer (Nationalencyklopedin).

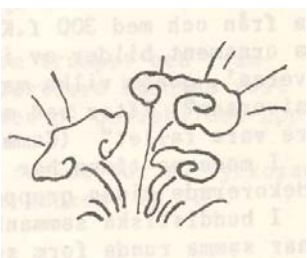
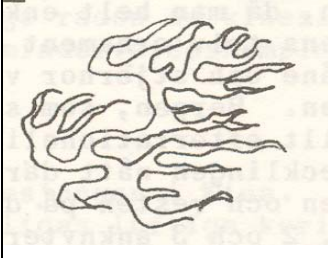
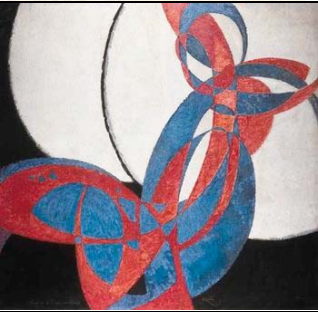

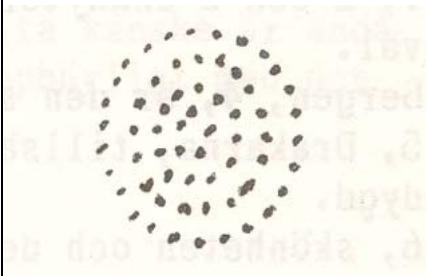

Andra bilder i enkäten valde jag från olika delar av jordgloben: Indian -*Himalayas*, Australia-*Krokodil som drömmar*, Afrika –*Bröllop*, Kanada- *Amerikansk kultur*, Europa - *Familj av blommor*. Dessa bilder har inte något "speciellt" värde som konstverk men de representerar olika stilar och tendenser i dagens moderna konst. Dessa bilder är intressanta därför att vid en första anblick tolkas de så som de faktiskt är framställda. Men torkningen av det "sedda" föredras i samma ögonblick som man uppfattar en vis extrainformation. Denna nytolkning lagras – från och med detta ögonblick går det inte längre att återgå till den första. (Stoklossa, 2006:39).

3.8 Enkätens innehåll

Instruktion

Besvara frågorna nedan genom att ringa in det alternativ mellan 1 och 3 som stämmer bäst överens med Din uppfattning.

Vad tycker Du att bilderna föreställer:

	1. Svamp2. Blomma3. Moln		1. Fågel2. Eld3. Sjögräs
	1. Fjäril2. Musik i rött och blått3. Maskerad		1. Rött och svart kors2. Fönster3. Vägmärke
	1. Blomma2. Man3. Flamingo		1. Ris2. Regn3. Stenar
	1. Finger2. Torn till månen3. Kvinna med fågel		1. Helgon2. Kungsfamilj3. Sagofigurer

1. Krokodil som drömmer
2. Hund
3. Blomma

1. Gud skapar jorden
2. Eden
3. Mitologisk historia

1. Himalayas
2. Himmel
3. Hav

1. Kroppsform
2. Venus
3. Dans

1. Kvinnor
2. Amerikansk kultur
3. Mötet

1. Bröllop
2. Samttal
3. Gräl

1. Samfund
2. Familj av blommor
3. Obestämd objekt

1. Kungen av kriget
2. Soldat
3. En gubbe

Till sist några frågor om dig själv:

Är du flicka eller pojke?

Flicka Pojke

Var någonstans är Du själv född och var är Din mamma och pappa födda?

	Du själv	Din mamma	Din pappa
Sverige	☐	☐	☐
Annat land i Norden	☐	☐	☐
Annat land i Europa	☐	☐	☐
Annat land utanför Europa	☐	☐	☐

Till vilken av nedanstående kultur Din familj tillhör?

Kristen kultur
Islamisk kultur
Buddistisk kultur
Annan kultur

Till vilken av nedanstående kultur Du tillhör?

Kristen kultur
Islamisk kultur
Buddistisk kultur
Subkultur / hiphop, rap osv /
Annan kultur

Tack för din medverkan ! Om du har några tankar eller kommentarer kring undersökningen, skriv gärna ned dem på raderna nedan.

4. Teoretisk anknytning

Det finns inte många tidigare studier inom bildspråket. Frågan ”Är bilder språk?” är fortfarande öppet för diskussion och tolkning. I det här kapitlet redovisas det material som användes i undersökningen. Lev Vygotskijs teori om språket är en utgångspunkt i examensarbetet. Därefter beskrivs bildens transformation, från den realistiska bilden till ett komplicerat kodsysteem. Syftet är att bevisas att bildspråket är det första språket som människorna använde och det är grunden till det skriftliga och det verbala språket.

Frågan om kroppsspråket inte kommenteras eftersom det kan vara tema till en annan undersökning.

4.1 Lev S. Vygotskij och den kulturhistoriska skolan

Förhållandet mellan språk och tanke är ett av huvudintressena för den behavioristiska psykologin och den utvecklingspsykologin. Vad man säger och skriver är beroende av individuella kunskaper, motiv, behov, känslor och attityder anser Piaget och Dewey.

I ännu vidare perspektiv är detta inbäddat i olika sociala och kulturella sammanhang.

Lev Vygotskij gör intressant analys när det gäller tänkandens utveckling och bildskapandet. Före formuleringen av grunden till den kulturhistoriska skolan, blev Vygotskij intresserad av konst och litteratur. Kulturen är för Vygotskij inte en allmän och mystisk kategori som man lättvindigt kan ta till för att förstå skillnader mellan människor, utan han ansåg att det är genom sociala och kulturella erfarenheter som människan i samspel med andra formas som tänkande, kännande och kommunicerade varelse. Utgångspunkten i hans teori var att människans medfödda reflexer och psykologiska funktioner förändras och utvecklas genom det verktyg som kulturen erbjuder (Anna Forssell, 2005:110).

I sin teori visar Vygotskij att kulturell utveckling är en process där viktigaste faktum är språket. Vygotskij påpekar att kulturellt tänkande byggs på olika primitiva psykologiska beteendeprocesser och man baserar sin minnesutveckling på tecken. Varje kultur har olika kulturella memoreringsmetodens strukturer, kulturella beteendevanor och metoder (Vygotskij, 2001:32).

Vygotskij talar om ”de primitiva barnen” och deras ”begreppsbildningens utveckling” och han ger en exempel med ”en primitiv pojke” som får frågan: ”Vad är skillnaden mellan ett träd och en stock?” Pojken svarar: ”Jag har inte sett ett träd, inte känner jag till något träd heller, det försäkrar jag.” Ändå växer ett citronträd precis utanför hans fönster. När man frågar honom: ”Och vad är det här, svara han. Det är ett citronträd”. I många primitiva språk, försätter Vygotskij, finns inte ett sådant ord som ”träd” med dem har endas separerade ord för varje trädsort. (Vygotskij, 2001:38) Det exempel visar att språket är kommunikationsmedel som är kulturellt påverkad.

Vygotskij ansåg att det fanns en nära och gemensam relation mellan tänkande och tal genom att tänkandet uttrycks och kommuniceras genom språket. Han påpekar att tanken söker sin gestaltning i ordet ”ett ord utan betydelse är ett tomt ljud”(Vygotskij, 2001:37).

I *Tänkande och språk* talar Vygotskij om relationen mellan tanke och ord och om ordets betydelse som en enhet mellan språk och tänkande. ”Vi fann att början på denna utveckling, dvs. Den förhistoriska perioden i tänkandet och språk, inte uppvisar specifika relationer och beroende mellan tänkandets och språkets genetiska rötter. Vi kan utan tvivel också registrera ett för-intellektuellt stadium i den språkliga utvecklingen hos barn och ett för- språkligt stadium i tänkandets utveckling hos barn på det allra första utvecklingsstadium”(Vygotskij, 1978:39). Vygotskij betonar att människa är både en biologisk varelse och en kulturvarelse, därför kan man tala om biologisk och sociokulturell utveckling. Språket spelar en nyckelroll för den sociokulturella utvecklingen. I sin teori Lev Vygotskij betonar att ordbetydelsen är ett fenomen, en enhet mellan språk och tanke. Därför lärarens uppgift är att anpassa undervisningen till barnens utvecklingsnivå. Den viktigaste begrepp i Vygotskij's teori är utvecklingszon. Utvecklingszonen är avstånden mellan det som barnet klarar på egen hand och utan stöd av andra och det barnet förmår klara med stöd av andra människor (Vygotskij, 1978:86).

5. Är bilder språk?

I sin bok ”Bilderna i det postmoderna samhället” skriver Gert Z Nordström:

En av mina hypoteser, ja jag driver den närmast som en tes, är att bilden är ett språk, d.v.s. alla enskilda bilder är relaterade till ett över individuellt språkssystem som är relativt stabilt. Vid de tillfälle i historien detta språkssystem förändras radikalt sker det på grund av omvälvningar i samhällsstrukturen.(Nordström, 1989:13).

Ren bildskrift är ursprungsformen för all skrift. Skrift kan definieras som en språkbunden teknik för ett system av fastställda tecken eller symboler fästa information vid ett medium. Intressant är att den visuella bearbetningen har sker på exakt samma sätt och vis som för alla andra bildstimuli (Stoklossa, 2006 :252).

5.1 Bild som kommunikation

Högt uppe
från mitt torn
ser jag ner på världen på människorna
som rusar runt och tror att de måste
att det har betydelse
vad de gör
på mig själv
som också är därefter
som också rusar runt
men utan att veta varför
utan att *tro*
och jag undrar
vem är det mera synd om?
(www.carulmare.blogspot.com)

Babels torn är en av de mest kända berättelserna i Bibeln. Under de århundraden som följde efter floden, bredde sig Noas ättlingar ut över hela jordens yta. Eftersom de alla kom från samma släkt, talade de alla samma språk och förstod varandra helt och hållet. Där i Babel förbittrade Herren hela jordens tungomål eftersom människorna började bygga ett torn vars spets räckte upp i himlen (Berättelser ur Gamla testamentet, 2001).

Babels historia är lång och fylld av allegorier och används ofta som en synonym för mänsklig övermod och högmod. Babels torn är också en symbol för mångspråkighet och språkrikedom, och därför tycker jag att det är en passande symbol för vårt samhälle. Ordet babbel kommer av ordet babbla och innebär oförståeligt tal. Idag vill vi skapa ett mångkulturellt samhälle utan språkliga barriärer och vi vill ha igen ett gemensamt språk och att ha en homogen tanke så att olika etniska grupper kan hjälpa varandra, stödja varandra och arbeta tillsammans. Är det möjligt? Vilket språk använder vi idag? Finns någon likhet mellan det bibliska språk och dagens senmoderna språk?

5.2 De första tecknen

För att hitta svaret på mina frågor vill jag börja från början av människornas historia.

Man tänker ofta att de tidiga förfäderna var primitiva men det finns inga bevis för att vi är bättre än våra föregångare, i själva verket är det snarare tvärtom om man börja titta på grottkonsten? Den paleolitiska konsten är konsthistoriens i särklass längsta epok, omspännande ca 20 000 år. Man har hittat hundratals grottor och enbart ett fåtal av dessa är utsmyckade med bilder, ofta väl dolda, t.ex. placerade i den innersta delen av grottorna eller på svårtillgängliga ställen. I Les Trois Freres - grottan måste man åla sig på magen genom en 40 meter trång tunnel, där man inte ens kan lyfta huvudet, för att komma in i det s.k. I grottan Montespan måste man simma för att ta sig in. I Bédeilhac och i Les Combarelles kan man bara stå och gå rak på några ställen.

Till det mest gåtfulla i den paleolitiska konsten hör den stora mängden abstrakta tecken, vars innebörd vi inte känner. Röda eller svarta punkter, maskliknande tecken, ovaler, trianglar. Andra tecken liknar fåglar, fransar, nycklar, abstraherade kvinnoformer, fjädrar, grenar. Tak- liknande former har tygts som hyddor för förfädernas andar eller fällor för djur eller onda andar. Kan detta var ett embryo för en bildskrift? (<http://www.catshaman.com/Oearlyhis/Oskrift.htm>)

Lascaux France, under Hästen finns 27 – 29 punkter som symbolisera naksatras, som betyder månhus, här samt de dagar då månen är osynlig (<http://www.prehistory.it/oldeuropeanscripti.htm>).

Chauvet France, dessa röda prickar liknar en djurs form, kanske en bison (Chauvet, 2001:27).

De ofta förekommande handavtrycken som vi hittar i grottorna lämnar också ett slags meddelande. Ibland smorde man handen i färg och gjorde ett positivt avtryck på grottväggen, men vanligare var att man blåste färg runt handen med ett rör eller en benpipa och fick fram ett negativt avtryck.

Chauvet France, vi kan se händer, flera positiva och en negativ (Chauvet, 2001:47).

Gargas formola A, K, C (www.catshaman.com)

I Gargas möts man av att tvåhundra negativa händer stirra mot en, omgivna av svart eller röd färg. Bara ett tiotal förefaller någorlunda hela, resten är allvarligt stympade eller deformerade på varierande sätt. Berättar dessa händer om svåra sjukdomar? Eller böjde man vid målandet den ena eller andra finger för att få fram olika tecken, ett slags handspråk?

Värt att nämna är arkeologens Andre Leroi-Gourhan's hypotes om motsats- och komplementförhållandet hos häst och bison. Han befann sig i Le Portel-grottan där man i den ena salen, hästsalen, finner elva hästar och en ensam bison. När man går vidare till nästa sal är förhållandet omvänt - tio bisöner och en häst. Denna förändring ser ut som en tanke (<http://www.catshaman.com/Oearlyhis/Oskrift.htm>).

5.3 Symboler och alfabetet

Tusen år före vår tideräkning inträffade något mycket omvälvande: alfabetet uppfanns. Det var inte någon plötslig händelse, utan en lång utveckling. Över hela världen ansåg människorna skriften vara en gåva från gudarna, och de gav sig i kast med att nedteckna sin historia på sten, lera eller papyrus.

Skrift börjar med den första abstraherade tanken. I vidare mening är det även med bilder och figurativa framställningar som ett budskap eller del av budskap. Skrift innebär att det åtminstone lokalt finns en konvention att fler än skrivaren /rista ren förstår budskapet. Inne i grottgångarna möter vi ett språk, en kommunikation med eftervärlden. Vi finner inga strängar av text men även enskilda figurer och symboler kan ge oss en aning om vad man tänkte och diskuterade. Vissa av symbolerna kommer igen i senare systematiska uppsättningar av tecken så det blir svårt att egentligen definiera skriftens historia, eftersom de tidiga framställningarna var en kombination av bilder och symboler och ibland bara bilder (<http://www.catshaman.com/Oearlyhis/Oskrift.htm>).

Vi ser symbolik med fyra linjer och en korsande linje mellan getterna. Vad betyder det? Men symbolik är det och ett tecken på att man utvecklade ett symbolspråk (www.catshaman.com).

Symbolerna utvecklades under lång tids period. En del av dem använder vi fortfarande, en annan del av dem har försvunnit. Det finns symboler som hjulet och korset, som är kända över hela världen. Om man undersöker symbolen, leder dem till föreställningar och idéer. Hjulet kan leda vår tanke till begreppet "gudomlig" sol och symbolen X, en av de äldsta abstrakt beskrivande symbolerna, kan vara för "genomgång, att korsa" (Jung, 1964:232).

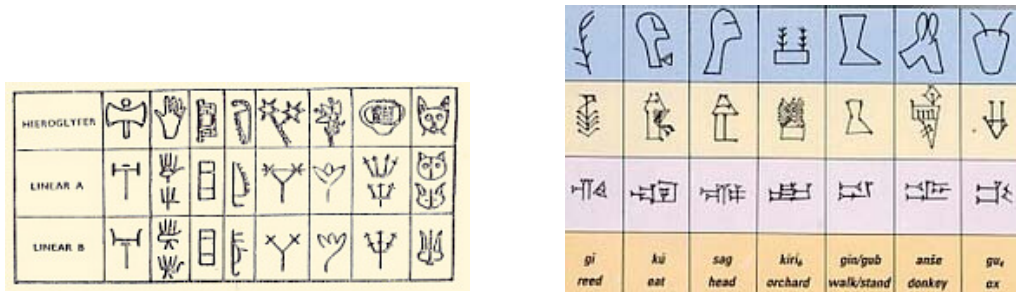
Vad är en symbol? Enligt Gert Z Nordström är en symbol "ett överenskommet tecken, ett tecken som människorna i en viss kultur enat sig och presenterar ett visst bestämt innehåll".

Min definition för *symbol* är en syntes av en tanke och en bild. I sin bok "Fantasi och kreativitet i barndomen" skriver Vygotsky : "Kultur, allmänt talat producerar inte någonting nytt oberoende av vad som är givet av naturen." Men den transformerar naturen för att passa människans syften (www.catshaman.com).

Jag uppfattar bilders transformationer på följande sätt:

Bild \iff Piktogram , Ikon, Symbol \iff Bokstav , Kod

De första symboler som människan använde var enkla bildtecken, såsom Egyptens hieroglyfer, som förmodligen uppstått 4000 – 5000 f Kr. Egypterna använde tusentals och sumeriska hundratals symboler som man måste kunna för att tolka alla text.

Exempel hur sumeriska utvecklades från före 3000 BC till kilskriften runt 2300 Den ägeiska utvecklades från runt 2000 BC med lån från omgivningen exempelvis egyptiska miu = katt till Linear B ca 1200 BC (www.catshaman.com).

Hieroglyfskriften visar oss hur bilderna utarbetades till grafiska tecken eller symboler. Ett enskilt hieroglyftecken kan ha tre olika funktioner beroende på sammanhanget: logogram eller ideogram (återger ett ord), fonogram (återger konsonantljud) eller determinativ (klassificerar det redan skrivna ordet). Endast omkring ett hundratal tecken användes regelbundet, men man räknar med användandet av ca 800 tecken under klassisk tid (Nationalencyklopedin).

Hieroglyfskriften från templet Kom Ombo, den bokstavsform som de gamla egypterna använde, 305 f. Kr.

Ikoner, ideogram och symboler lever sitt eget liv så länge någon har bruk för dem. Oftast har de samma betydelse som i ursprunget. Skrivkonstens historia är lång, långsam och invecklad.

Från de egyptiska hieroglyferna utvecklades även den så kallade proto - sinaitiska skriften av semit, vilken senare på omvägar kom att utvecklas till det latinska alfabetet.

5.4 Vårt alfabet

Vårt alfabet fick sin första genomförda utformning hos fenicierna för cirka tretusen år sedan. Ursprungligen högs symbolerna i sten och de flesta tecken är därför kvadratiska eller raka snarare än runda. Deras alfabet bestod av 22 stiliserade bilder, alla förställande det för människan

mest närliggande: såsom djur, hus, dörr, stängsel, hand, öga, mun, vatten, fisk, orm, fågel och vapen.

Grekerna, som hade förbindelser med fenicierna, tog tillvara denna alfabetsskrift omkring 800-500 f Kr. De övertog 15 versala (stora) bokstäver och lade själva till 9 och fick därmed 24 tecken.

Romarna lånade i sin tur dessa grekiska bokstavsformer och kunde därmed för tvåtusen år sedan färdigutveckla sitt latinska och senare romerska alfabet.

Med undantag för bokstäverna G, J, U och W som tillkommit senare är alfabetet idag identiskt med det som var i bruk vid Kristi födelse. De nordeuropeiska bokstäverna Å, Ä och Ö har tillkommit under andra årtusendet.

Det första tecken i alfabetet, bokstav A, har förmodligen sitt ursprung i det feniciska ordet *alef*, som betyder ox och som representerar något som har den största betydelse för människan födan. Bilden illustrerar oxens ansikte med horn och ett utdraget vågrätt streck som symboliserar oket. *Alef* skulle också kunna vara besläktat med egypternas *Apis*, den heliga tjuren. Omkring 700 f Kr värde grekerna på tecknet och ändrade namnet till alfa. Cirka 500 år senare och i olika etapper förfinade romarna tecknet med åtskilliga detaljer och kallade det A.

Det officiella och normgivande tecknet högs in i sten på en förlaga uppmålad med bredpensel, som med olika ansättsvinkel gav tecknet varierande streck- och stapelbredder (Leif Zetterling, 2007:4).

Det feniciska ordet *beth* kan ursprungligen härstamma från den egyptiska hieroglyfen för ett hus. Den feniciska symbolen *beth* är också en primitiv teckning av ett hus, i två våningar eller som planritning över två rum. Huset ju också fundamentalt för människan. Namnet går igen i *Bethel* (Guds hus) och *Bethlehem* (brödets hus). Cirka 500 f Kr övertog och omformade grekerna bokstaven till två trianglar med den ena placerad ovanför den andra och kallade den beta.

Först romarna utvecklade vår nuvarande variant. De ersatte de spetsiga, vinklade delarna med mjukt rundade bågar (vilket de för övrigt gjorde med flera av de spetsiga bokstäverna) och ändrade namnet till B. Via uncialskriften (200-600 e Kr) utvecklades bokstäverna gratis till gemena och gemena kursiva versioner (Leif Zetterling, 2007:5).

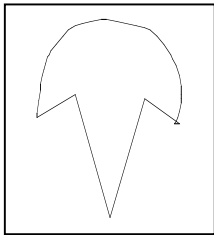

Bokstaven D, *Daleth* är feniciernas tecken för dörr. Eventuellt härstammade det från en egyptisk hieroglyf som symboliserade en dörr med panel. Grekerna övertog sedan formen i sitt delta, och under förkristen tid utformade romarna till vårt nutida D.

Utveckling av handskriften resulterade sedan i bokstavens gemena version (Leif Zetterling, 2007:8).

5.5 Vad är en ikon eller en ikon eller en piktogram ?

Ett piktogram (alt. Ikon) är ett skrivtecken som representerar ett objekt eller begrepp genom en - oftast förenklad – illustration (Nationalencyklopedin).

Sumerernas första inskriptioner var s.k. piktogram, t.ex. användes en enkel bild av ett kohuvud för att beteckna en ko (Tecken för ordet ko) (Nationalencyklopedin).

Idag vi använder piktogram/ett skrivtecken som representerar ett objekt eller begrepp genom en - oftast förenklad – illustration/på flygplatser och järnvägsstationer eftersom de förstås av alla människor oavsett språk (Nationalencyklopedin).

I talspråket finns en relativt stor grupp ord med ikonisk karaktär, nämligen de onomatopoetiska eller ljudhärmande orden, t.ex. *prassla, rassla, fnissa, fnittra, susa, vissla, plaska* o.s.v. Det finns också s.k. ljudsymbolik som innebär att någon egenskap hos språkljuden får ”avbilda” någon egenskap hos det man beskriver. Det är t.ex. vanligt att ord som betecknar små saker eller egenskapen att vara liten innehåller höga (slutna) vokaler som i medan en låg vokal som a används om sådant som är stort. Jfr t.ex. de grekiska orden mikros ”liten” och makros ”stor” som återfinns som prefixen mikro- och makro- i många lånord.

5.6 Vad är en kod?

Många lingvister kallar språk kod och tal meddelande. Kommunikation kräver koder, någon form av regler eller norm. Enligt Gert Z Nordström en kod är ett regelsystem. En bild på ett hus liknar ett hus. Kod är en helhet av ett språks regler. Koderna innebär att med hjälp av språkets regler

(koder) överföra utomspråkliga data till språkens konventionella tecken. Dekodera innebär att med hjälp av koden tolka och överföra språkets tecken till utomspråkliga data. Olika bilder kan tolkas genom olika normer som kulturer skapar. Och koder är kulturellt/historiska företeelser som utvecklas i den sociala interaktionen (Norström, 1989:336).

5.7 Vad är det verbala tecken?

Vi vet egentligen mycket liten om våra förfäders språkförmåga, eftersom det talade språket inte lämnar några konkreta spår efter sig men språket var en av de viktigaste förutsättningar för att en snabb kulturell utveckling skulle komma igång. De äldsta bevarade skriftspråken tillkom för 5000 – 6 000 år sedan och är grundade på talspråk som talades vid den tiden. På grundval av de skriftliga minnesmärkena vet vi tillräckligt mycket om dessa språk för att kunna säga att de inte på något väsentligt sätt skiljer sig från de språk som talas idag. Det finns stora likheter i språks uppbyggnad över hela världen och det finns ganska bestämda principer som bestämmer hur ett språk kan se ut (Dahl, 2007:40).

Det talande språket har en betydelsebärande nivå, och en icke-betydelsenivå, bestående av minsta ljuden. Den verbala tecken är en förening mellan en ljudföreställning och ett begrepp. Begreppet ”hav” ger alltså ljudföreställningen h-a-v. Med andra ord tecken har två funktioner eller ett tecken har två sidor.

Bilder också har en betydelsenivå och en icke-betydelsenivå.

1. Icke- betydelse, såsom linjer, prickar osv. Dessa minsta ”byggdelar” kan kallas *grundelement*.
2. Betydelser i form av minsta tolkbara delar. T. Ex huvud, händer, ben, attiraljer osv. på ett spelkort. Eller: mun, näsa, öga, panna, hår osv. på ett porträtt. Eller: ben, sist, rygg, karmar på en stol. Eller : träd, bergmoln, ängar i en landskapsbild. Dessa minsta tolkbara delar kan benämnas *delbetydelser*.
3. Betydelse i form av hela bilder sammansatta av delbetydelser. Hur delbetydelserna exempelvis är utformade på spelkorten är i regel av underordnat intresse. Däremot är helheten viktig; om det är ruter knekt, spaderdam etc. Betydelser i form i hela bilder kan benämnas *helbetydelser* (Nordström, 1989:335).

6. Bildspråket

Det finns många forskare och pedagoger som inte vill betrakta bilden som ett språk. De menar att termen ”språk” gäller endast för verbalspråket som har en klar grammatik och syntax.

Men jag har en annan åsikt och jag tror att det verbala språket går ihop med den visuella bilden. Ett exempel: för en blind man kan ordet ”hav” vara salt vatten, men utan sin syn vet han inte vad det är exakt. När man läser eller hör någon berätta uppstår bilder.

Ni kan tänka på en indian som berättar om ett lejon till en engelsk man under 1000 - talet. Indianen har bilden av vad ett lejon är men inte den engelska manen. Vad kan vara ett lejon för honom? Bildspråket är en av dimensionerna av språket. Uttrycket ”en bild säger mer än tusen ord” kan därför utbytas mot ”en bild betecknar vad ord beskriver”. Jag tror också att ofta tänker man inte i begrepp men i bild. När vi är barn har vi många förebilder om vad vi vill bli när vi är

vuxna. Förebilderna är en mycket viktig del av våra tankande processer. Om man får en diagnos på sjukhuset så kommer plötslig en bild i hans huvud om vad kan hända med honom. Om man ska gifta sig så kommer en annan bild osv. Vi tänker genom bilder. Vi planerar, ritar och lägger färger på dessa bilder.

Både ord och bild bygger våra språk och tanke. Men bildspråket består inte bara av bilder, det är ett komplicerat språk, som är fullt med symboler, tecken eller koder som inte är direkt beskrivande och i skapande arbetet kan man ge uttryck för sin intuition, sin förmåga att uppfatta helheten.

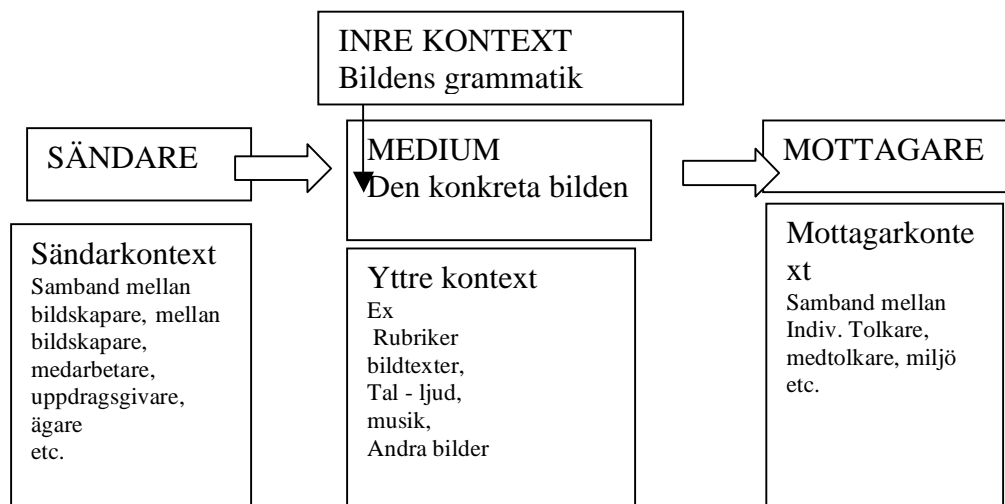
Vad skiljer bildspråket av de andra språken? Det är faktorn tid. Ett exempel: vi kan läsa om renässansen eller ha en diskus om renässanstiden, men vi kan se också en renässanstanke bakom Leonardos *Mona Lisa*. En tanke/en berättelse, en novell, tidningsartikel osv./utvecklas och rör sig genom en vis tid. En bild/en tavla, ett grafikblad, en fotobild osv./ är en syntes av tid. Bildspråket ger oss möjlighet att ”frysa” ögonblicket.

...bilden, det visuella fältet, har sitt språk, sitt abstrakta, kollektiva och överindividuella system, som kan skiljas från individens konkreta handling; att teckna, fotografera, filma osv. begreppet tal passar emellertid inte här det rör sig m bilder. Det är bättre att byta ut denna term mot bildframställning” (Norström, 1989:34)

6.1 Bildspråklig medvetenhet

I Första Moseboken, kapitel 3, vers 6, står historien om det synda fallet: ”...ock kvinnan såg att äta av, och att det var en lust för ögonen, och att det var ett ljuvligt träd, eftersom man därav fick förstånd, och hon tog av denna frukt och åt”(Fösta Moseboken, 3:6). Två ord här tar min uppmärksamhet: ”såg” och ”tog”. Det finns en förbindelse mellan det som vi säger och det som vi gör, med andra ord - en bild. Om en bild har så stort påverkan i människan tanke betyder det att bilder är en del av det. Vad för roll spelar bilderna i våra kommunikationer?

Kommunikation mellan två eller flera människor kräver emellertid en bild och man kan inte dra en gräns mellan bild och ord. I sin bok *Bilden i det postmoderna samhället* ger Gert Z Nordström en modell av bildbetydelsen i en kommunikation.

Gert Z Nordström påpekar att betydelsebildning eller tecken består av uttryck och innehåll. När man frågar sig vad en bild föreställer och söker svar genom att tolka bilden är målet för tolkningen bildens innehåll. Innehållet är också det tolkade. Innehållet bärs upp av ett uttryck. Uttryck betecknar här det som är konkret och påtagligt förnimbart i bilden (färger, linje och avgränsade ytor så som de framträder på bildytan)(Löfstedt, 1999:46).

6.2 Vad kännetecknar vår postmoderna samhälle? Massbilden

Vad är kommunikation i en senmodern värld? Utvecklingen av datorer och annan informationsteknologi kan ses som den logiska fortsättningen av införandet av bildspråket och skriftspråket för 5 000 år sedan. En undersökning visar att varje svensk använder medier 6 timmar varje dag men vi läser allt mindre. Å en sida kommer våra budskap från massmedier, å andra sida representerar massbilder en ny tanke, en ny kultur. De har en språklig funktion och ett bestämt mål att kommunicera, att uppmana, att informera och att påverka.

Gert Z Nordström ger fyra viktiga påståenden om massbilden:

1. massbilden produceras inom ramen för kulturindustrin
2. massbilden bildspråkliga funktioner är i huvudsak konativa
3. massbilden inverkan och betydelse i samhället är i högsta grad en fråga om mediets status och utveckling (budskap beroende av mediet) och
4. massbilden är genom sin dominans den dikterade och determinerande faktorn för bildspråkets utveckling i sin helhet.(Nordström, 1989:155)

6.3 Språket: kultur, genetik eller både delarna

Varför var Leonardo ingenjör, konstnär, uppfinnare, musikanter, författare? Spelade hans genetiska eller hans kulturella arv någon roll i hans val av yrken? Kom talspråket som ett resultat av en allmän utveckling av den mänskliga intelligensen eller är vår förmåga att tala är jämförbar med andra förmågor som att spela piano, måla och dansa?

Alla människor föds med en likvärdig språkförmåga och om vi jämför talspråket och bildspråket kan vi se att alla barn över hela världen genomgår i samma stadier i språktillägnet och bildspråktillägnet, vid ungefär samma tid i ungefär samma ordning. Barnens skapandens förmåga, som barnets språkliga förmåga är en spontan självuttryck.

Förmåga att se och konstruera är medfödd. Vi använder cirka femtio procent av hjärnbarken till att analysera visuell information. Det är en konstruktionsprocess, ett aktivt förlopp för att skapa ordning. Det är fråga om att ta in och bearbeta information, snarare än att helt enkelt avbilda omvärlden (Stoklossa, 2006 :35).

7. Resultatredovisning

I det kapitlet redovisas resultatet av undersökningen. En närmare beskrivning av varje bild i enkäten och hur jag tolkar elevernas svar. Resultatet kan inte verifieras på det sätt att det kan generalisera, eftersom det endas bygger på en enkät med begränsat antal elever.

7.1 Resultat av enkäten i Ale gymnasiet

Ale gymnasiet ligger i Nödinge i Ale kommun. På estetiska programmet i 2: an läser 16 elever, 8 flickor och 8 pojkar. Från dem 15 är födda i Sverige och tillhör till kristendomens kultur. Ett av dem är född i ett annat land i Europa. Tre av de tillhör till subkulturen.

Resultat efter enkäten: Från 256 svar är 123 rätta.

Bild	Svar 1	Svar 2	Svar 3
Svamp	16		
Sjögräs	1	7	8
Musik i rött och blått	1	12	3
Rött och svart kors	13	2	1
Flamingo			16
Kvinna med fågel	3	6	7
Ris			16
Kungsfamilj	7	5	4
Krokodil som ...	16		
Gud skapar jorden	12	3	1
Himalayas	10	4	2
Venus	9	7	
Amerikansk kultur		16	
Bröllop		9	7
Familj av blommor	5	2	9
Kungen av kriget	11	4	1

Alla elever svarade fel på bild 6, som är en av dem grafiska tecken som kineserna använde för ris. Alla elever valde alternativ tre ”stenar”. Men på bild 1 som också är en av dem kinesiska tecken för svamp, alla svarade rätt. I enkäten finns en religiös bild, som tillhör kristendomens kultur ”Gud skapar jorden”, från Rafael Sanzio och 12 eleverna svarade rätt.

Bilden från ”Tetraevangelia of Ivan Alexander”, fick 5 rätta svar.

Det som man kan märka i enkäten är att för eleverna att tolka den moderna konsten är lättare än att tolka den primitiva konsten. En överraskning för mig blev elevernas svar på bild 6. Alla elever svarade rätt trots att man kan se knappast en flamingo i den moderna formen.

Bild 4, som en abstrakt målning från Malevitj fick 12 rätta svar. Eleverna ger 47 rätta svar när det gäller ”gamla” bilder och 76 rätta svar när det gäller dem ”nya” bilder.

7.2 Resultat av enkäten i Polhemsgymnasiet

Polhemsgymnasiet ligger i Göteborg. På estetiska programmet i 1: an läser 30 elever. Av dessa är 17 flickor och 13 är pojkar. Alla är födda i Sverige och tillhör till kristendomens kultur. Av 480 svar är 230 rätta.

Bild	Svar 1	Svar 2	Svar 3
Svamp	26	4	
Sjögräs	3	15	12
Musik i rött och blått	23	2	5
Rött och svart kors	30		
Flamingo	16	4	10
Kvinna med fågel	2	25	3
Ris			30
Kungsfamilj	6	18	6
Krokodil som ...	30		
Gud skapar jorden	13	13	4
Himalayas	19	9	2
Venus	27	2	1
Amerikansk kultur	10	14	6
Bröllop	4	12	14
Familj av blommor	2	19	9
Kungen av kriget	7	19	6

Bild 1 "Svamp" representerar den kinesiska tecken för svamp och 26 elever svarade rätt. Bild 2 representerar det kinesiska tecknet för sjögräs och fick 12 rätta svar, men när det gäller bild 6 som är ett kinesiskt tecken för ris alla valde alternativ numer tre "Stenar".

Alla elever svarade rätt på bild nummer 4 "Rött och svart kors", men Kupkas bild "Musik i rött och blått" fick bara 7 rätta svar. "Flamingo" av Alexander Calder fick 10 rätta svar, men Miro's andra konstverk "Kvinna med fågel" fick bara 3 rätta svar. "Krokodil som drömmer" är en tavla som representerar aboriginisk konst och fick 30 rätta svar. Bilden "Himalayas" och "Familj av blommor" fick lika många rätta svar: 19. Bilden "Bröllop" fick 4 rätta svar. "Amerikansk kultur" fick 14 rätta svar och "Kungen av kriget" fick bara 7 rätta svar.

Antalet rätta svar som de "moderna" bilderna fick var igen större än antalet rätta svar på de "gamla" bilderna. Även om dessa moderna bilder använder ett abstrakt bildspråk är de lätt tolkade för eleverna.

Det som man kan se är att alla elever svarade rätt när det gäller bild 1 och 9 och alla svarade fel när det gäller bild 6. Det är lätt att konstatera att det finns en homogen tanke som eleverna har om vad dessa bilder föreställer.

7.3 Sammanfattning

Från 46 elever/från Ale gymnasiet och Polhemsgymnasiet/,som deltar i enkäten, 40 tillhör till kristendoms kultur och 4 elever påpekar subkultur som sin tillhörighet. Två elever har skrivit ”ingen kultur” under rutan ”kulturtillhörighet”, som kan tolkas att de blandar kultur tillhörighet med religiös tillhörighet.

Resultatet av enkäten på dem två gymnasieskolor visar att eleverna uppfattar bildens innehåll lika. Det gäller också när man jämför resultatet mellan eleverna som tillhör kristendomen och subkulturen. Hur det kan förklaras? Bilder har en stor och viktigt del av kommunikationen idag /t ex tidningarna består idag hälften av bilder/. Att kommunicera med hjälp av bilder är en vanlig metod i dagens senmoderna samhälle och en grupp som har gemensamt intresse och livsstil kan också ha samma förståelse om bilden innehåll.

Bild	Svar 1	Svar 2	Svar 3
Svamp	42	4	
Sjögräs	4	22	20
Musik i rött och blått	24	14	8
Rött och svart kors	43	3	
Flamingo	16	4	26
Kvinna med fågel	5	31	10
Ris			46
Kungsfamilj	13	23	10
Krokodil som ...	46		
Gud skapar jorden	25	16	5
Himalayas	29	13	4
Venus	36	9	1
Amerikansk kultur	10	30	6
Bröllop	4	21	21
Familj av blommor	7	21	18
Kungen av kriget	16	23	7

Resultatet av enkäten visar att eleverna som läser *Bild och formgivning* ger mer korrekta svar än eleverna som läser *Industriell design*, när det gäller bilder 5 ”Flamingo” och bild 6 ”Kvinna med fågel”. För dessa elever är lätt att tolka dessa bilder eftersom de själva använder detta moderna bildspråket i sitt skapande arbete. Men när det gäller bilder som ”Bröllop” och ”Familj av blommor” som använder ett metaforiskt bildspråk, visar resultatet att eleverna från Polhemsgymnasiet ger mer rätta svar än eleverna från Ale gymnasiet. Eleverna från Polhemsgymnasiet läser *Industriell design* och att ”designa” betyder att hitta nya former och att se nya lösningar av problemet och för de är lättare att tolka olika varianter som ett tema kan ha. Resultatet av enkäten visar också att eleverna från Ale gymnasiet ger mer rätta svar när det gäller bilderna 8,10 och 11/ ”Tetraevangelia of Ivan Alexander”, ”Gud skapar jorden” och ”Venus av Wallendorf”. Eftersom eleverna går i 2:an och läser *Bild och formgivning*, så har de mer kunskap om konsthistorien, tror jag.

När man frågar sig vad en bild föreställer och söker svar genom att tolka bilden är målet för tolkningen bildens innehåll. Innehållet är alltså det tolkade. Innehållet bärs upp av ett uttryck. Uttryck betecknar det som är konkret och påtagligt förnimbart i bilden (färger, linjer och avgränsade ytor). Innehållet är inte omedelbart sinnligt givet i bilden och kan därför inte beskrivas så som uttrycket. Ett påstående om vad en bild föreställer, dess innehåll, är resultatet av en tolkning av bilden (Löfstedt, 199:47). Olika människor kan ha olika åsikter om vad en bild innehåller därför att tolkningen av bilden beror på deras erfarenheter, kunskap och kulturarv. Processen av skapelsen av bilder och tolkanden av bilder är något unik och intellektuellt som ger oss stora valmöjligheter. Att måla och teckna betyder att tänka och sända tankar. En tanke som är "löst" i en bild kan hitta olika uttrycknings sätt och det beror på sändares personlighet, temperament, erfarenhet osv. När man tolkar meddelandet som sänds genom bilden blir man en mottagare. För att kunna tolka bildens innehåll följer mottagaren varje uttryck, det som är konkret och påtagligt förnimbart i bilden (linje, form, färger osv). Tolkningen av bilden är beroende av mottagarens personlighet, temperament, minne, erfarenheter, kulturell arv.

Resultatet av enkäten visar att eleverna ofta tolkar och uppfattar bildens innehåll och uttryck lika när det gäller t ex bild 1 "Svamp". Vad är det som krävs för att man ska kunna kalla en svamp för en svamp? Till att börja med kan vi konstatera att det krävs en förmåga att dela in de saker man ser omkring sig i sådan som är svampar och sådant som inte är det – i svampar och icke-svampar skulle förmodligen en filosof säga. Mera generellt handlar det alltså om förmåga att urskilja olika slag (sorter, klasser, typer, kategorier...) av saker och företeelser. Man kan kalla detta för förmågan att kategorisera. Genom kategorisering bygger vi upp våra begrepp och det som är typiskt för ett begrepp har en prototyp. Ett begrepp har en prototyp, en representation av det mest typiska exemplaret (Dahl, 2000:25). Svaren på de kinesiska teckningarna visar att det för eleverna är svårt att tolka ett tecken som "ris" som är typiskt för kinesisk kultur, men är lätt att tolka andra tecken för "svamp" och "sjögräs" vilkas former de känner väl. I det fallet använder sig eleverna av prototyper. Jag tror själv att vi skulle ha fått ett annat resultat om eleverna haft en kinesisk bakgrund eller tillhört en asiatisk kultur genom sitt kulturella arv. Det kulturella arvet består av information, nämligen kunskaper som ursprungligen kommer från personer i en tidigare generation. Genom det kulturella arvet kan kunskap förmedlas från generation till generation, vilket i sin tur är en förutsättning för den kulturella utvecklingen (Dahl, 200 :34).

En bild av enkäten var kopplad till kristendomen: "Gud skapar jorden" och denna bild fick 25 rätta svar och 16 elever tänkte att bilden föreställde biblisk berättelse om Eden. Därför tror jag att elevernas svar är påverkad av deras kulturella arv eftersom mer av eleverna tillhör till kristendoms kultur blir denna bild lätt tolkad för dem. Bilden "Gud skapar jorden" är inte en av Raphaels "typiska" konstverk. Rafael är mest känd med sina bilder av jungfru Maria och därför "räknar" jag bilden "Gud skapar jorden" som en religiös bild i frågeundersökningen. Elevens tolkning av "Gus skapar jorden" är mycket intressant och visar hur en del av de "hoppas" över bildens framgrund. De tolkar bilden som Eden eftersom det finns olika djur i bakgrunden. Den som skiljer de två bibliska berättelserna är att den centrala figuren i skapelsen är Gud men i Eden den centrala figuren är människan. Trots att Rafael använder ett konkret språk tolkningen av bildens innehåll beror av elevernas kunskap.

Bild 8 från "Tetraevangelia of Ivan Alexander" också kan vara ett exempel på hur elevernas kulturella tillhörighet kan påverka deras svar eftersom bilden tillhör till kristendom kultur trots att

den inte är en religiös bild och har 23 rätta svar.

Att se en idé betyder också att ha ett inre öga, en förmåga att kunna se koncept i nästan påtaglig form trots att de i sig är abstrakta. Svaret på bild 3 visar att ungdomarna använder sin fantasi för att pröva olika alternativ t ex den största delen av de ”ritar” en fjäril i sina huvuden en annan del kan ”höra” musiken i rött och blått och en tredje del kan se en maskerad. Att kunna visualisera och pröva alternativ ökar också chansen att skapa något nytt. Att experimentera, pröva och misslyckas, är en absolut nödvändig del av kreativitet processen (Rollof, 2004: 23). Ett experiment leder också till en frihet. Jag tänker att vi kan använda ungdomarnas förmåga att experimentera i deras skapande arbete i skolan och speciellt när de bygger sitt eget bildspråk och tittar efter vägar för sitt eget uttryck.

Det finns en kommunikationsförmåga som ger oss möjligheter att förstås varandra utanför våra erfarenheter och kompetenser. Svaret på bild 5 visar att cirka alla elever omfattar bilden som ett rött och svart kors. I ”Rött och svart kors” föreställer Malevitj en ny idé om korset och han förmedlar den ny idé tydlig och det hjälper eleverna att anpassa sina tankar till bildens innehåll. Trots att detta konstverk använder ett enkelt språk är det full av menings. Tolkningen av den bilden kan vara lätt eftersom korset har central plats i kristendomen. Malevitj använder tre färger: röd, svart och vitt. Röd som en symbol av Jesus Kristus död och uppståndelse, svart som en symbol av människornas synd och vit som en symbol av Guds helighet. Jag är inte helt säker att eleverna förstår bildens symbolik, eftersom det kräver en viss kunskap, men de förstår bildens innehåll.

”Varje tanke söker förena något med något annat, dvs. att etablera en relation mellan det ena och det andra. Varje tanke är en rörelse, ett förlopp försiggår som en inre rörelse över flera plan, som en övergång från tanke till ord, får därför som sin viktigaste uppgift att analysera de faser, genom vilka denna rörelse utvecklar sig, och att analysera de många plan, som tänkandet passerar, medan den åskådliggörs i ordet ” (Vigotskij 1978: 76). Alexander Calders ”Flamingo” är ett bra exempel på hur en tanke kan röra sig för att hitta den bästa form och uttryck. När man börjar tolka ett konstverk som ”Flamingo” ställer man olika frågor t ex ”Vad är en flamingo?”, ”Är det en flamingo?” osv. Det finns en konflikt mellan seende och logik, mellan ögon och förstånd som gör den konstverk intressant. ”Flamingo” har en dynamisk form i röd som skiljer sig från den form och färger som en flamingo har. När Alexander Calder skapar sin skulptur använder sig han inte till den konkreta formen och färgen som den fågeln har. Han ger oss en idé om vad en flamingo kan vara, en egen tolkning och inspiration. Han använder abstrakta former och färger som kan vara svårtolkade för publiken men resultatet av enkäten visar att det är inte svårt för eleverna att tolka det abstrakta språket som konstnären använder. Varför? Därför att vår senmoderna tid präglad av olika abstrakta systemen och koder. Att tänka annorlunda ofta kan betyda att bryta mönstret. Svaret på bild 5 visar att eleverna lätt anpassar sina tankar till en ny tolkning av teman ”flamingo”. Elevernas förmåga att acceptera och snabbt växla mellan olika ståndpunkten kan bli en mycket viktig förutsättning i deras skapande arbete där variationer i uttrycksformer spel en stor roll.

Kaos kommer nästan alltid upp i diskussioner om kreativitet. Jag uppfattar Joan Mirós ”Kvinna med fågel” som en flodvåg, som ett kaos av former och färger. I detta kaos tittar eleverna efter en ordning, en struktur och därför de flesta väljer svar 2 ”torn till månen”. Bilden ser ut som ett pussel och man försöker hitta olika pusselbitar. Pusselbitar finns runt omkring oss hela tiden och

därför är det lätt för eleverna att använda sig av olika associationer och analogier.

”Krokodil som drömmer” tillhör aboriginisk konst. Att förstå är att se ett mönster och det första steget är att kunna se vad som inte stämmer, att upptäcka det oväntade och unika. För eleverna är lätt att förstå bildens innehåll trots att bilden har en komplicerad logisk ordning.

Komplexitet finns inom alla områden överallt finns ett överflöd av information, signaler, dold och medveten kunskap. Att kunna omfatta stor komplexitet och förstå helheten är en sida, den andra är att kunna reducera den till enkelhet. De som lyckas med båda får en utmärkt bas för nyskapande, en suverän frihet som är förutsättning för visionärt tänkande (Rollof, 2001: 31).

”Himalayas” är en ”traditionell” bild och flesta av eleverna svarade rätt. Man bearbetar olika teman genom livet och därför är det viktigt man att kan interpretiera. Det är känslor, tankar eller idéer som ofta inte är kristallklara och de kan få ett nytt uttryck eller en ny form när man bearbetar dem.

Masskulturen som präglar vår moderna värld skapar sina symboler, koder och traditioner. Det kommer nya bilder och nya ord. Många gamla bilder och ord försvinner och gamla bilder (symboler, ikoner osv) och en del gamla ord får nya betydelser och gamla betydelser försvinner. I en språkgemenskap förs ett språk vidare från generation till generation. Om man emellertid jämför två generationers språk, kommer man att finna att de skiljer sig från varandra (Dahl, 2000:101). När det gäller bildspråket kan vi se att varje generation bygger upp sin egen bild system. Nuförtiden använder vi både gamla och nya bilder, symboler, ikoner osv. ”Venus av Wallendorf” får 9 rätta svar och det visar att för eleverna är svårt att tolka den kvinnokroppen som en symbol av fruktbarheten. För eleverna är svårt också att se en ”kung av kriget” i bild 16 och därför väljer flesta av de svar 2 ”soldat”.

Bild 12 ”Amerikans kultur” ger en uppfattning om vad amerikansk kultur är. Bilden är som en berättelse, som ett gammalt minne. Man har en förmåga att komma ihåg och minnen förflyttar hela tiden sina positioner och vi stugar om minnen efter vår situation i livet (Rollof, 2001:113). Att skapa en bild är som att skriva en roman. De flesta av eleverna svarar rätt och för dem är inte svårt att förstå den som bilden ”berättar om”. När man berättar använder man ofta metaforer, en sådan metafor är bilden ”Bröllop”. Genom metaforer kan vi vända ett uttryck som vanligtvis tillämpas på ett begrepp i en domän (kunskapsområde) på ett liknande eller analogt begrepp i en annan domän (Dahl, 2000 : 27). Bilden fick bara 4 rätta svar men en stor del av eleverna tyckte att bilden föreställer ett samtal. Jag tror att ”samtal” kan vara ett rätt svar också om man tänker att eleverna som har deltagit i enkäten är mellan 16 och 17 år gamla.

Konstnärskapet är framför allt individuellt och karakteriseras av personligt uttryck. ”Familj av blommor” leder våra tankar efter nya associationer och intryck. Skapande är en kreativ process som ger oss möjlighet att kombinera och variera. Eleverna ger 21 rätta svar som visar att de på ett bra sätt kan tolka nya kombinationer och varianter.

Tolkningen av bilder eller bildens analys är en komplicerad process. Människan är en kreativ varelse och hans sanna natur är att skapa och forska. Världen är spännande, irriterande, vackert och oförklarlig och det finns en instinkt, som driver oss att försöka uppfinna denna värld. När

man "läser" bilder använder sig man till sina erfarenheter, kunskaper och upplevelse. Därför ofta kan man "uppfinna" en bild igen och igen.

En bild har olika aspekter och för att uppfatta dessa aspekter krävs kunskap och träning. När man betraktar bilder är detta en aktiv seendeprocess och genom sin visuella förmåga tolkar man bilderna. "Den enhet vi når fram till under analysen, omfattar i en oerhört förenklad form de egenskaper som är närvarande i det språkliga tänkandet, betraktat som en helhet" (Vygotskij, 1978 :64)

8. Diskussion

Under examensarbetets gång försökte jag att hitta en sammanhängande bild av ungdomsutvecklingen och ungdomars förmåga att tolka bilder i en senmodern värld. I sista kapitlet gör jag att försök att beskriva bildspråkets roll i undervisningen i ämnet bild på gymnasieskolans estetiska program.

8.1 Diskussion av resultatet

Bildspråket är inte bara ett verktyg som eleverna kan använda i sitt skapande arbete på gymnasieskolans estetiska program. Det är mycket mer, det är ett verktyg för kommunikation mellan olika kulturer. Att kommunicera över kulturgränserna innebär en kommunikativ kompetens, baserad på nyfikenhet, intresse, öppenhet och respekt.

Estetiska programmet syftar till att ge grundläggande kunskaper inom kultur och estetik samt att ge möjlighet att allsidigt utveckla förmågan till skapande, inlevelse och uttryck (www.skolverket.com)

Ordet "estetik" kommer från grekiskans *aísthesis* med innebörden förnimmelse, känsla. Med detta ordval lägger han in ett slags undersökande värderingar i erfandet – *att se hur något ser ut, att känna hur något känns*. Det estetiska förhållningssättet och det estetiska skapandet karaktäriseras som tänkande i sinnliga begrepp. Den estetiska erfarenheten involverar känsla, tolkning, värdering och meningsskapande. Detta erfande refererar till en intersubjektivitet, sammanhang, en kultur, en gemensam livsvärld. Den estetiska erfarenheten skapas i interaktionen mellan individen och omgivningen som socialt och kulturellt medierad (Löfstedt, 1999:26).

Kreativa människor är nyfikna. Vi kommunicerar på många andra sätt än med bara ord. Bildspråket ger oss möjlighet att bygga upp tillsammans vår kultur. Kultur har definierats på mera än 200 olika sätt i litteraturen. De senaste, och i dag mest omhuldade definitionerna, anger kultur som en typ av gemensam livsform. Människor med gemensam kultur reflekterar ganska likartat över omvärlden. Kulturen griper in överallt i våra handlingar och värderingar. Det betyder inte nödvändigtvis att samtliga individer inom kulturen tycker, tänker och gör på exakt samma sätt. Kulturvetare talar ibland om det kollektiva medvetandet. Med medvetande avser man allt från omedvetenhet till full medvetenhet. Det innebär att mycket av det kulturellt

gemensamma är dolt, omedvetet och kommer som ett automatiserat beteende (Löfstedt, 1999:27).

Vi bor alla i ett mångkulturellt samhälle utifrån vår kulturella bakgrund och tillhörighet. Vi äter pizza eller tittar på amerikanska filmer, formar våra frisyrier med rastalockar och dansar samba. Senmoderniteten är ett estetiskt, kulturellt och intellektuellt fenomen och det är därmed ett samhällstillstånd som omfattar vissa mönster av sociala, ekonomiska, politiska och kulturella relationer. I denna mångkulturella värld är varje människa en kulturbyggare som representerar sin egen kultur. I kulturmötet kan vi plötsligt vara med om beteenden, symboler, värderingar och liknande som vi inte känner igen. Uttrycket kulturchock är olyckligt och det bär med sig en association om någonting hastigt påkommet och livshotande. Bildspråket kan vara en väg, en redskap som kan hjälpa oss i våra kulturella relationer. Jag påstår att alla människor kan lära sig ett bildspråk och vara bildspråkmedvetna.

Många forskare påpekar bilders roll i barns utveckling och de anser att barns utveckling går från bildspråket till skriftspråket. Men jag tänker precis som Elisabet Ahlner Malmström som påpekar att språkämnets i skolan har förhållandevis många undervisningstimmar. I sin bok *Är barns bilder språk?* anser Malmström att höger hjärnhalva stimulerar vårt konstnärliga och intuitiva ”jag” (Malmström, 1991:38). Här bearbetas färg, känslor, rum, form rörelse, ljud, bild och den är som mest aktiv under förskoleåldern. Senare i livet, i skolan, ställs krav på barnen som leder till att höger hjärnhalvas aktivitet försummas. I stället övertas den mer av vänster hjärnhalva som aktiverar logiskt, matematiskt och verbalt, grammatiskt tänkande.

Men om barnen i förskolan och skolan utvecklar sin förståelse för kamraters, konstnärers och massmedias sätt att göra bilder, behandlar material och form så utvecklar de sitt eget bildspråk som språk i en värld som kräver en alltmer medveten bildfostran blir det av avgörande betydelse hur skolan planerar undervisningen i ämnet bild.

8.2 Kommentarer och reflektion

Tidrymden mellan de första av människan tillverkade stenredskapen och dagens informationsteknologiska utveckling förefallet närmast oändlig. Ser vi till den kunskapsutveckling som ligger mellan dessa ytterligheter blir bilden överväldigande och hisnande – de stora och verkligt revolutionerande utvecklingsstegen har ju dessutom tagits på så kort tid. Men kunskapsfaktorn rör också något annat och det är viljan att lära av andra.

Detta förutsätter en öppenhet mot människor från andra kulturer, och en förmåga att utveckla och anpassa till egna specifika förhållanden allt det nya som importeras. För att klara detta krävs dock egen kunskapsbas att bygga vidare på (Hansson, 2002: 515).

Varje tid har haft sina kunskapsfronter och precis som i dag har de som inte legat vid sin tids kunskapsfront hamnat i svårigheter. Men det har inte endast gällt att besitta sin tids mest avancerade kunskap, det har också varit viktigt att släppa fram den till synes onyttiga kunskapen. Att inse att man inte alltid kan förutse vilken eller vilka kunskaper som kommer att behövas i en avlägsen framtid och att inse att det ur det fria tänkandet många gånger föds idéer

som är synnerligen fruktbara på sikt (Hansson, 2002:515).

Det är vanligt synsätt att vi i dag lever i ett samhälle som ändras så snabbt att dagens unga ställs inför helt annorlunda problem än deras föräldrar gjorde och det är svårt att tala om konst, bild och bildspråk utan att prata om den etiska sida som bilderna har. Bilderna är inte bara en informationsbärare, de är också en bärare av betydelse. Kommunikation betyder relation och genom kommunikationen med de andra byter vi våra attityder och åsikter. Vilken påverkan har bilderna i vårt liv? När vi börjar titta efter svaret på denna fråga så kommer vi plötslig förstå att bilderna som finns runt oss inte är ”bara bilder” men de bär också ett meddelande som kan påverka våra gärningar. Kultur lever inte i ett vakuum. Den formas och inramas av speciella strukturer. Dessa strukturer är inte neutrala. De kan vara positiva eller negativa (Hargreaves, 1994 : 271). En individ som lever i ett samhälle blir hela tiden utsatt för påverkan från andra individer, en påverkan som kan vara mer eller mindre aktiv. Massbilderna (reklam, propaganda) försöker hela tiden få oss att ändra vårt beteende men vi påverkas helt enkelt genom att vi ser hur andra betar sig. Kulturen griper in överallt i våra handlingar och värderingar.

Undervisningen i bild måste sträva efter en utveckling av elevens självkänedom och sociala färdigheter, plus att utveckla elevens förmåga att analysera och tolka bilder. Ungdomarnas tankar, känslor, intressen och erfarenheter kan vara en grund för undervisningsinnehållet och ger dem möjlighet att bearbeta frågor om sin identitet och kulturtillhörighet.

Under den tiden jag skrivit examensarbetet har jag gjort vägningar mellan olika perspektiv, men jag vill lägga eftertrycket på elevperspektivet. Jag undersöker två olika forskningsperspektiv på bildkommunikation. Bildsemiotiken studerar bilden som tecken men genom vår kulturtillhörighet och bildspråkliga kompetenser ägnar vi oss åt hur bilderna formar vår förståelse av oss själva och världen. Det skulle vara intressant att forska vidare inom ämnesområdet. Eftersom resultatet visar att eleverna kan tolka bilder från olika epoker och från olika kulturer, vore det intressant att forska vidare om *hur* elevernas kulturtillhörighet och etniska bakgrund påverkar deras bildspråkliga kompetens och *hur* vi kan använda och utveckla elevernas bildspråkliga kompetenser i deras skapande arbete.

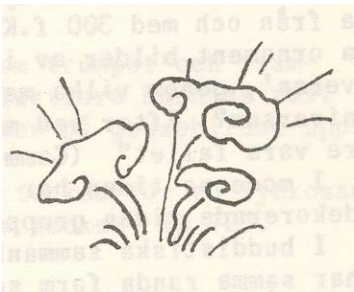
Bilaga 1 Bildlista

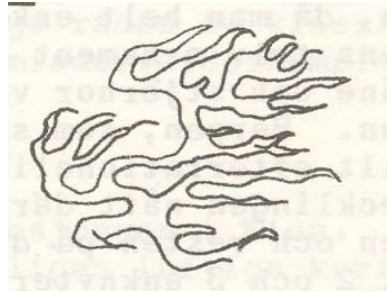
Venus av Wallendorf

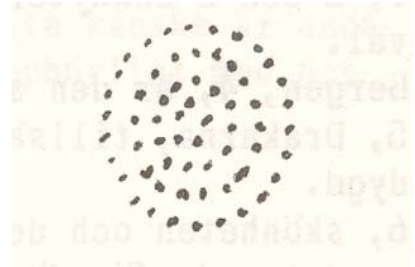
Kungen av kriget
/Afrikansk prehistorisk konst/

Svamp/kinesisk konst/

Sjögräs /kinesisk konst/

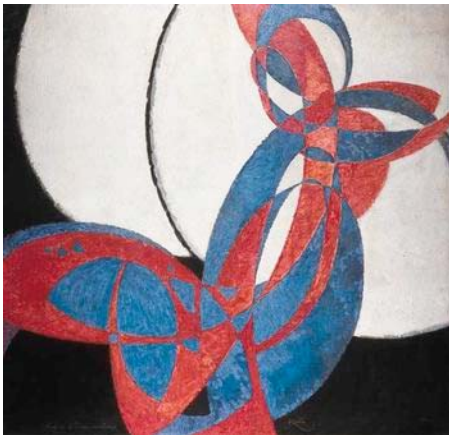
Ris /kinesisk konst/

Kungsfamilj /Tetraevangelia of Ivan Alexander /

Gud skapar jorden
/Raphael/

Fuga i rött och blått
/Frantisek Kupka/

Rött och svart kors
/Kazimir Malevitj/

Kvinna med fågel /Joan Miró/

Flamingo
/Alexander Calder/

Krokodil som drömmar
/Australiens konst/

Himalayas
/Indians konst/

Familj av blommor
/Europeisk konst/

Bröllop
/Afrikansk konst/

Amerikansk kultur
/Kanadas konst/

Enkät

Enkätens resultat finns med författaren.

Bibliografi

- Ahlner Malström, Elisabet (1991) *Är barns bilder språk?* Stockholm: Carlssons Bokförlag
- Andesson Ida, Hardenstedt Lisa, Sigurd Pilesjö Maja (1998) *Alternativ och kompletterande kommunikation i teori och praktik* Malmö: Tryckfolket
- Barnes, Rob (1994) *Lära barn skapa* Lund : Studentlitteratur, Översättning av Sten Andesson av det engelska originalet från 1987
- Bibeln
- Chauvet, Jean- Marie, Deschamps, Eliette Brunel, Hillaire Christian(2001) *Chauvet cave the discovery of the World's oldest paintings* Thames & Hudson Ltd. London
- Dahl, Östen(2000) *Språkets enhet och mångfald* Lund: Studentlitteratur
- Dawey, John (1999) *Demokrati och utbildning*, Bokförlaget Diados
- Doverborg Elisabet, Samuelsson, Pramling Ingrid (1985) *Att förstå barns tankar* Stockholm: Liber. coop
- Fredriksson (1985) *Från Fröbel till Reggio Emilia* Hällefors : [Fören.]
- Försel, Anna (2005) *Boken om pedagogerna* Stockholm: Liber
- Eisner(1988) *The celebration of thinking "Art as tool and Conveyor of Knowledge"*
- Hansson Hasse, Nordström Gert Z, Perersen Kristian & Stafseng Ola (1991) *Barns bild språk* Stockholm: Liber Utbildning AB
- Hansson, Stefan (2002) *Den skapande människan* Stockholm: Liber Utbildning
- Herlitz, Gillis (2007) *Kulturgrammatik* Uppsala Uppsala Publishnig House
- Liljencrantz, Birgitta (1960) *Kinesiskt bildspråk* Uppsala
- Löfstedt, Ulla (1999) *Bildskapande verksamhet i förskolan* Jönköping : Jönköping Univ. Press
- Man, John (2000) *Alfa Beta hur alfabetet uppstod och utvecklades* Forum, Översättning Joachim Retzlaff
- May, Tim (2001) *Social research: issues, methods and process* Buckingham: Open University Press
- Miller, Alice (1991) *Den dolda nyckeln*
- Miller, Alice (1985) *Bilder från en barndom*
- Nordström, Gert Z (1989) *Bilden i det postmoderna samhället* Stockholm: Prisma
- Nordström, Gert Z (1986) *Påverka genom bilder* Stockholm: Prisma
- Rodari, Gianni (1973) *Fantasins Grammatik*
- Rolfsen, Alf (1960) *Bildspråk* Stockholm: Sveriges utbildningsradio
- Rollof, Jan(2004) *Jongla med idéer en liten bok om kreativitet*, Stockholm: Bookhous Publishing AB
- Rollof, Jan(1999) *Kreativitet en handbok för organisationer och individer* Wahlström & Widstrand
- Ramström, Jan (1991) *Tonåringen I välfärdssamhället* Lund:
- Sernhede, Ove (2007) *AlieNatio is my Nation*
- Tago Förlag(2001) *Berättelser ur Gamla testamentet*
- Stoklossa, Uwe (2006) *Blicktrick* Malmö: Bokförlaget Arena
- Säflund, Gösta *Etruskiskt bildspråk – Symbol och Mening* Stockholm : Forum, 2003
- Zetterling, Leif (2007) *Alfabet tolkad av Leif Zetterling*
- Jung, Carl G. (1964) *Människan och hennes symboler* Stockholm Forum Tryck AB
- Åhl, Olle (2007) *På spaning efter värdegrunden*
- Wallin Karin, Mechel Ingela, Barsotti Anna (1981) *Ett barn har hundra språk*
- Vygotskij Lev, S (2001) *Tänkande och språk* Göteborg: Daidalos

Vygotskij Lev S (1978)*Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB,
Översättning av Kajsa Öberg Lindsten av det ryska originalet från 1930

Internetkällor:

http://www.catshaman.com/0earlyhis/0skrift.htm	5.10.2007
http://digilander.libero.it/giubongi/archeo/artic.Mani.htm	16.10.2007
http://www.kgy.molndal.se/kurser/estet/bildanalys.htm	28.11.2007
http://carulmare.blogspot.com/2006/06/babels-torn.html	12.11.2007
http://sv.wikipedia.org/wiki	12.11.2007
www.skolverket.se	5.10.2007

Tack för er medverkan!